

Oñati letrarik letra (II)

DURU izan da menderik mende oñatiarron larre-lekurik estimatuenetakoa. Antzinatik, XV. gizaldira orduko, agertzen zaigu aipatua paper zaharretan. Orduan Gebaratarren eraginpean zeuden lur-sail haiek eta Oñatiko Jaun horien patronatuko zen San Migel elizak zeukan berauetatik ateratzen ziren etekinez gozatzeko eskubidea. Horrela zioen, behintzat, 1444 urtean **Gebarako Pero Belez** eta **Uribarriko** auzotarren arteko gorabeherak konpontzeko moldatu zen dokumentu batek. Dena den, herritarrei ere uzten omen zieten hango ondasunak aprobetxatzen.

Garai hartan badirudi orain baino baso gehiagok janzten zutela Aloñaziarreko maldan hori. Artean Arantzazu sortu gabe zegoenez, batez ere uribarritarrek ustiatzen zituzten hango arbolak —eskortak eta txabolak egiteko edota su-egurretarako—, nahiz eta gutxi-asko beste auzo batzuetakoak ere horrelako gaiez baliatu. Dena den, ganaduak ere sartzen zituzten hango saroi eta zelaietan; ardiak ez ezik, behiak, zaldiak eta beste abere-mota batzuk ere bai. Horixe salatzen digu Duruko **Unamendi** izeneko parajeak, hots, unai edo behizainen mendia zela, hain zuzen. Ez da ahaztu behar, bestalde, Arantzazuko **Zapiarbe** baserriari **Unaiñena** deitzen ziotela XIX. mendean.

Bada, gainera, beste gauzatxo aipagarri bat ere: XV. mendeko lur-sailok **korta** batean kokaturik zeuden. Neurri jakineko esparru borobil eta handi samarrak izan ohi ziren kortak. Oñatiko herriaren muga barruan makina bat kortaren aztarnak geratu zaizkigu, Arantzazu aldeko baso-mendietan bereziki. Hasiera batean ezin omen zen etxerik jaso kortetan, baina gerora jauntxoek lortu zuten halako lurretan baserri berriak eraikitzea. Garibai auzoko **Duruaran** baserria ere korta batean egin zela badakigu. Eta ezinbestez datorkigu galdera burura: **Korta** eta **Duru** berbek antzeko esangura ote dute?

Arg.: Agustín Goenaga

ETXEA, normala denez, kultura guztietan izan da elementu garrantzitsua, eta herri, auzo edo baserriak izendatzerakoan sarritan erabili ohi dena. Inguruko hizkuntzetara bakarrik mugatuta hor ditugu, adibidez, **Casanova**, **Casasola**, **Maiso-nave**, **Casacuberta**, **Mulhouse** edo **Nordhausen**. Eta leku-izenen bidez askotan pertsona-izen eta deiturretara ere pasatu dira. Erreparatu besterik ez dugu, banaka batzuk soilik esatearren, zenbat **Etxabe**, **Etxaide**, **Etxagibel**, **Etxarri**, **Etxezarreta**, **Andikoetxea**, **Barrenetxea**, **Garaikoetxea** edota **Larretxea** daukagun euskal abizenen artean.

Oñatiko deitura eta toponimoetan ere erruz aurki ditza-kegu **etxe** elementua duten terminoak. Larregi ez luza-tzeagatik, gure herriko baserri-izen historikoetan azaltzen zaizkigunak bakarrik arakatuko ditugu. Hauetariko erai-kuntza batzuk galdu dira dagoeneko. Elementu hori ber-baren hasieran edo amaieran ager daiteke: **Etxaingua** (Olabarrieta) / **Barrenetxe** (Urruxola); eraikuntzaren tamaina adierazten du batzuetan: **Etxandi** (Torreauzo) / **Etxatxo** (Berezaio eta Santxolopetegi); nolako itxura edo materiala duen: **Etxezuri** (Zañartu) / **Arretxe** (Murgia eta Zubillaga); jaso zuenaren jatorria inoiz: **Gipuzetxe** edo **Kipuzetxe** (Berezaio).

Baserri hartakoez zuten lanbidea zehazten dutenak ere ez dira gutxi: **Baiñuetxe** (Urruxola) / **Dolaretxe** (Garibai) / **Eskola-etxe** (Olabarrieta eta Zubillaga) / **Paterretxe** edo **Farretxe** (Larraña, Olabarrieta, Uribarri eta Zubillaga) / **Salutadore-etxe** (Olabarrieta); bere garrantzia ere bai batzuetan: **Etxenausi** (Zañartu); eraikinaren kokapena erakusten da beste batzuetan: **Goikoetxe** (Uribarri) / **Goixenetxe** (Lezesarri) / **Etxeoste** (Araotz); baina askogatik gehien errepikatzen den izena **Etxebarri** dugu, hau da, lehengo baserri baten aldamenean beste berri bat jaso dela adierazten duena: Arantzazu (2), Araotz (2), Berezaio, Garagalza, Goribar, Larraña (2), Olabarrieta, Santxolopetegi, Uribarri, Urruxola Zañartu eta Zubillagan (4) daude edo zeuden **Etxebarri** izeneko baserriak.

Azkenerako, beste **etxe** bitxi batzuk laga ditugu. Kasu batzuetan ez da erraza euren esanahia asmatzea: **Auzo-etxe** (Larraña) / **Baketxe** (Zubillaga) / **Eperretxe** (Lezesarri) / **Konbenientzia-etxe** (Olabarrieta) / **Matietxe** (Goribar) / edota **Musuretxe** (Olabarrieta).

JERARDO ELORTZA

VICTOR FREIRE e HIJOS

Igeltseritza

• Berrikuntzak orokorrean • Teilatu eta fatxaden konponketak • Bilgetgia Berezaion

Errekalde 22, Ezk. OÑATI Tfnoa: 78 07 69

ELORZA

Burdindegia eta brikolajea

Kale Barria, 17 Tfnoa: 78 07 80

OÑATI